

Yalova, İlyasköy’de Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları

Selçuk SEÇKİN¹
Saliha TANIK²

ÖZ

Çalışmamızda, Yalova ilinin yerli köylerinden olan İlyasköy bölgesinde bulunan Osmanlı Dönemi’ne ait mezar taşlarının tamamı incelenmiştir. Söz konusu taşlar için form ve süsleme açısından öncelikle kendi içinde bir sınıflandırma yapılmış sonrasında yakın çevre ve civar illerdeki mezar taşları ile benzer özellikler yönünden karşılaştırmaya gidilmiştir. İlyasköy’de köy mezarlığından sökülerek köyün meydanında bir dizi halinde sıralanan 19 adet taş çalışmamızın temelini teşkil etmektedir. Köy mezarlığında yer alan basit işçilikli 9 adet mezar taşının ise bir tablo içine fotoğraflarının yerleştirilerek ekler bölümünde sunulması yeterli görülmüştür. Bahse konu 19 adet taş arasında 7 tanesi 18.yy.’a, 11 tanesi 19.yy.’a aittir. 1 numaralı örnekte sadece ayak taşının günümüze ulaşmasından dolayı tarih ibaresi tespit edilememiştir. Diğer 18 örnekte ise baş şahideleri varlıklarını koruyabilmiştir. Malzeme olarak genelde kaliteli taş işçiliği tercih edilmesine rağmen iki örnekte mermer malzemenin kullanıldığı gözlenmiştir. Taşa hakkedilen yazılar işçilik olarak yüzeyden oyularak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Taşların yerlerinden söküldükleri ve söküldükleri yerde herhangi bir mezar kalıntısı bulunmadığından mezar tipleri tespit edilememiştir. Kök bölümlerinin düzgün işlenmesi bahse konu olan taşların lahit ya da pehleli mezar tiplerinin yuvasına oturtulduklarını göstermektedir. İncelenen mezar taşlarının tamamı dikdörtgen kesit özelliği göstermektedir. Bu dikdörtgen kesitli mezar taşlarının 11 tanesinde erkek başlık, 4 tanesinde kadın başlık, 1 tanesinde üçgen tepelik, 1 tanesinde bitkisel tepelik, 1 tanesinde yarım daire kemerli tepelik ve 1 tanesinde sivri kemerli tepelik kullanılmıştır. Erkek başlık tiplerinde sadece sarık tipi kullanılmış, kadın başlık

¹ Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. İstanbul/Türkiye
E-posta: selcuk.seckin@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1946-5425

² Araş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. Ankara/Türkiye
E-posta: saliha.tanik@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5406-2608.
DOI: 10.32704/erdem.2023.84.139
Makale Gönderim Tarihi: 24.02.2023 *Makale Kabul Tarihi: 08.06.2023 (Araştırma Makalesi)

tiplerinde ise külah başlıklı ve tepesi düz başlıklı tipler tercih edilmiştir. İlyasköy'deki mezar taşlarının çoğu sadedir. Süsleme olarak baş taşının tepelik kısmında akantus yaprağı ve ayak taşının gövde kısmında kıvrımlı çiçek dallarından oluşan bitkisel bir kompozisyon tasarlanmıştır. Bahse konu olan taşların çoğunluğunda sülüs yazının tercih edildiği gözlenmektedir. İstatiksel olarak 13 tanesinde celi sülüs, 5 tanesinde celi talik yazı kullanılmıştır. Mezar taşları arasında üç mezar taşının mesleği (beşe, imam) belirtilmiştir. Diğerlerinde meslek türü ifade edilmemiştir. İlyasköy'deki mezar taşlarının 7 örneğinde aynı tarihte ölüm olayının gerçekleşmiş olması köyün söylenilen tarihte salgın bir hastalık geçirmiş olduğunu düşündürmektedir. Taşlar form, teknik ve süsleme açısından başkent üslubuna benzer özellik göstermektedir. Marmara Bölgesi'nin batısında bir manav köyünde yer alan bu taşların malzeme, form, teknik ve süsleme açısından Sanat Tarihi alanına kaynaklık edeceği gibi kitabe bilgileri yönünden Türk kimliğini de ortaya koyacağı ümidindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Mezar Taşları, Yalova, İlyasköy, Form ve Süsleme.

Ottoman Period Tombstones in İlyasköy, Yalova

ABSTRACT

In this study, we scrutinized all the tombstones Ottoman period in İlyasköy, one of the local villages in Yalova. First, tombstones were classified in terms of form and decoration style and then compared to other tombstones in surrounding areas and cities. This study focused on nineteen tombstones removed from the village cemetery and lined up in a row in the village square of İlyasköy. Besides, nine plain tombstones in the village cemetery were photographed and presented in a table in the appendix. Seven of the nineteen tombstones date back to the 18th century, and eleven to the 19th century. Since only the footstone is available in the first tombstone today, it could not be dated. The headstones of the other eighteen tombstones still exist. Although quality stone materials were prevalent then, the given tombs were made of marble. The inscriptions on the stones were engraved by relief technique. Tomb types could not be distinguished since the tombstones were removed from their places of origin, and there were no ruins. The fine stonework at the bottom indicates that the stones were placed in the type of sarcophagus, burial, or framed grave. All tombstones had rectangular cross-section characteristics. Of those rectangular cross-section tombstones, 11 had a male headdress, 4 had a female headdress, 1 had a triangular crown, 1 had a vegetal crown, 1 had a semicircular arched top, and 1 had a pointed arched top. It was observed that most of the tombstones in İlyasköy were simple and plain. The top of the headstones was decorated with a floral composition of acanthus leaves, while the body of the footstones exhibited curled flower branches. Thuluth writing was preferred in most stones. In detail, the celi-thuluth style could be seen in thirteen and celi talik style in five tombstones. Only on three tombstones were occupation written, while others did not have any information about the occupation of the tomb owner. Seven tombstones in İlyasköy had the same death date, which might suggest an epidemic disease in the village in those days. The stones were similar to the “capital style” in terms of artistic form, technique, and decoration. We hope that these tombstones, located in a Manav village in the west of the Marmara region, will contribute to the Art History literature on material, form, technique, and ornament, as well as to the Turkish identity thanks to the headstone inscriptions.

Keywords: Ottoman, Tombstones, Yalova, İlyasköy, Form, and Decoration.

Giriş

Bu çalışma 20.04.2018 tarihli ve E.350117 sayılı izin yazısı ile başladığımız, “Yalova İli ve İlçelerinde “Ortaçağ ve Türk İslam Dönemi Yüzey Araştırması” başlıklı projenin, 2022 yılı çalışmasının bir bölümünü içermektedir. Yüzey araştırması ile Yalova ilinde gerek il, ilçe merkezi, gerekse de kırsal alandaki köy veya daha küçük yerleşimlerdeki kültür varlıklarının tespiti ve gerekli görülenlerin tescili amaçlanmaktadır. Yaptığımız projede, tespit amacıyla ziyaret ettiğimiz köylerdeki nüfus yapısı, genellikle 19. yüzyılda bölgeye gelen Rumeli veya Kafkas göçmenlerinden oluşmakta, mezarlıklarda da Osmanlı Dönemi mezar taşı sayısı sınırlı olmaktadır. İlyasköy, bölgede yerleşik Türk nüfusu en eski köylerden biri olmasının yanı sıra, mezar taşı yoğunluğuyla da çevredeki köylerden ayrılmaktadır. Bu çalışma, pek çok yerde zamanla yok olan, kültürel mirasımızın ve yerleşim geçmişi açısından da bir o kadar önemli mezar taşlarını tespit etmek, sonrasında mezarlığın tescili için ilgili Koruma Kurulu’na başvurarak, köy meydanında bulunan mezar taşlarının da hazırlanacak sergileme projesi ile açık hava müzesi şeklinde korunmasını sağlamak amaçlı çalışmanın ilk ayağı olan, tespit ve bilimsel yayın kısmını gerçekleştirmek amacıyla hazırlanmıştır. 18. yüzyıla kadar inen geniş bir tarihsel süreçteki devamlılığın mezar taşlarında da görülmesi, Yalova ve çevresindeki mezar taşlarıyla olan üslup, yazı ve yazı içeriğiyle ilgili olarak geniş bir perspektifle yapılan kaynak araştırmasıyla benzer örnekler tespit edilmiş ve karşılaştırma yapılarak, sanat tarihi disiplini içerisinde belki de Yalova özelinde ilk olarak bu şekilde bir çalışma meydana getirilmiştir. Benzer nitelikte olan tespit ettiğimiz ve önümüzdeki yıllarda çalışmayı planladığımız, ildeki diğer mezarlıklar için de bu çalışma bir başlangıç olacaktır.³

3

Çalışmaya izin verdikleri için Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne, Bakanlık temsilcisi, Türk İslam Eserleri Müzesi uzmanı Serdar Gündoğdu’ya, destekleri için Altınova Belediyesi’ne, ekipteki katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üys. Esra Sayın, Öğr. Gör. Cihan Yalvar, Arş. Gör. Fırat Kara’ya ve çizimler için Belma Günal(M.A)’a teşekkür ederiz. Araştırmanın diğer yayınları için bkz. (Seçkin 2019: 301-315), (Seçkin 2022:171-190)

Tarihçe

Yalova merkezinin doğusunda 25 km. uzaklıkta olan İlyasköy, bağlı bulunduğu Çiftlikköy ilçe merkezine de 11 km. uzaklıktadır. Yalova'nın yerli (manav) köylerinden olan yerleşimin adı, 1530 tarihli 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'nde, "Timarhâ-i zuemâ ve sipahiyan" başlığı altında Aleksî olarak geçmektedir (438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 1994: 806). Sultan I. Ahmed döneminde (1603-1617) dönemindeki kayıtlarda "Aleksi nam-ı diğêr İlyas", 1644 tarihinde ise sadece İlyas olarak köy isimlendirilmiştir (Galitekin, 2013: 18-20). Köyün kuruluşuyla ilgili yaygın inanış ise, 16. yüzyılın başlarında, İstanbul Beyazıd Camii'nin yapımı sırasında kurulduğudur. Caminin yapımı sırasında kereste ihtiyacı bu köy ve çevresinden sağlanmış, İlyas Usta adında bir kişi tarafından da köyde kereste deposu yapılmış, zamanla da köy yerleşimi haline gelmiştir. (Zengin 1987: 185). Muhsin Sevencan tarafından kaynak belirtilmeden verilen bilgide, 13 Eylül 1707 tarihli bir belgeye göre, köy camisinin adının Emin Hayrettin Camisi olarak geçtiği, bu tarihte imam hatiplik görevinin Süleyman Halife'ye, 1836 tarihinde ise aynı sülaleden Mehmet Halife'ye geçtiği belirtilmektedir (Sevencan 2016: 82). Köyde 1530'da 20, 1561'de 30, 1625'te 25 nefer kaydedilmiştir (Kaplanoğlu 2021: 28). 1840 tarihinde ise, 32 hane olarak kayıtlarda geçmektedir (Sevencan 2016: 85-87). 1886 tarihli bir belgede Karamürsel Kazası'na bağlı olarak gösterilmiştir (BOA. ŞD. 717/22). Bu durum 1972 yılında yapılan seçimde 224 seçmenden 216 kişinin Yalova'ya bağlanması yönünde oy kullanmasıyla değişmiş ve İlyasköy, İstanbul İli, Yalova İlçesi, Kılıç Bucağı'na bağlı bir köy haline gelmiş (BCA 28.12.1972 tarih ve 385-66-17) bu hali, Yalova'nın 1995 yılında il olması sonrasında Çiftlikköy İlçesi'ne bağlı bir köy durumuna dönüşmesine kadar sürmüştür.

Köyde eski cami yıkılarak yenilenmiştir. Köy meydanında çok sayıda Roma-Bizans dönemine ait mermer malzeme yer almaktadır. Benzer şekilde yüksek bir tepede yer alan mezarlıkta da özellikle Bizans dönemine ait buluntular yoğunluktadır.

İncelemesi yapılan mezar taşları köy meydanındadır. Mezarlıktan kaybolmasını önlemek amacıyla buraya taşınarak istiflenmiştir. Yalova'daki mezar taşlarının envanterini hazırlamak amacıyla Yalova İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan kitapta 1257,1265,1283,1289,1215,1249 tarihli mezar taşlarının fotoğrafları yer almaktadır (Ulusoy ve Ekinci 2012: 35-38).

Köy Meydanında Sergilenen Mezar Taşları

Yaptığımız çalışmada, İlyasköy’de köy mezarlığından alınarak meydana sergilenen 19 tarihi mezar taşı tespit edilmiştir. Her bir mezar taşına envanter numarası verilerek, kitâbe okumaları yapılmış, yazı türleri belirlenmiş ve söz konusu taşların en-boy ölçüleri alınarak Auto-Cad ortamında çizimleri gerçekleştirilmiştir. Mezar taşları yerlerinden sökülerek başka bir yerde konumlandıkları için mezar tipleri tespit edilememiştir. Tipolojide ise mezar taşı tipi ve kadın/erkek mezar taşı başlıkları olarak sınıflandırılmaya gidilmiştir (Foto 1-2).

Foto 1

Genel Görünüm (1)

Foto 2

Genel Görünüm (2)

A. Mezar Tipleri

Bahse konu olan taşlar günümüzde asıl yerlerinden sökülmüş, köy meydanında istiflenmiş durumdadır. Asıl yerlerindeki durumları saptanamayan taşların söküldükleri yere ait herhangi bir ize rastlanılmamıştır. Mezar taşlarının kök bölümlerinin düzgün işlenmesi, bir yuvaya oturtulduklarını göstermektedir. Bu durumda pehleli ya da lahit şeklindeki mezar tipinin uygulanmış olduğu söylenebilir. İlyasköy’deki mezar taşları geç döneme aittir. Bu bağlamda, benzer mezartaşları, Yalova’ya yakın bölge olan İstanbul, Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı’nda da lahit, çerçevesi ve pehleli mezar tiplerinin geç dönem (18.yy./19.yy.) örneklerinde görülmektedir (Bozer Bayraktar 2019: 755-757). Balıkesir Edincik’teki Sabiha Hanife Hanım’ın pehleli mezar örneği de 1905-06 tarihlidir (Tüfekçioğlu 2005: 82, 211). Farklı bölgelerde de bu tür mezar tiplerinin çoğunluğunun geç döneme tarihli oldukları görülmektedir. Mesela, Sinop Boyabat’ta Baha Bey’e ait pehleli mezar da 1883 tarihlidir (Çal 2015: 12, 120).

B. Mezar Taşı Tipleri

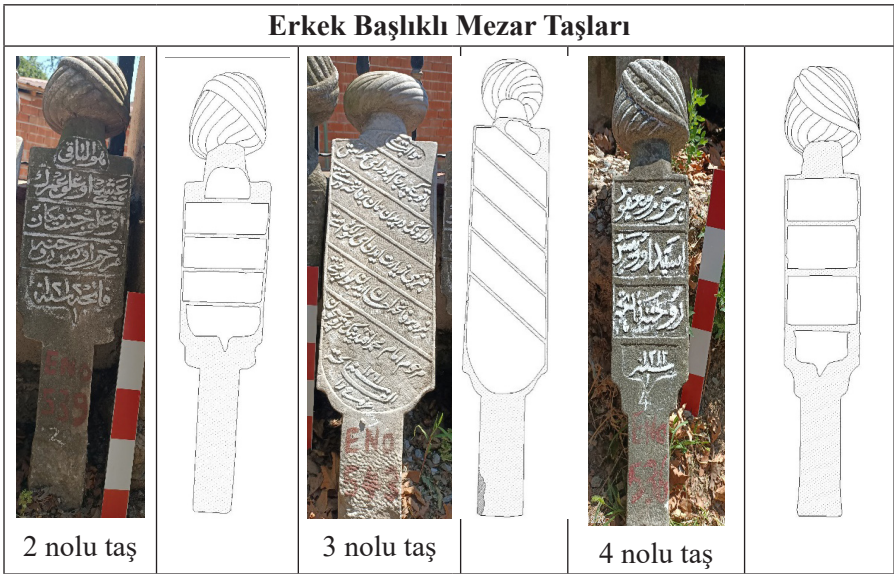
Mezar taşı tiplerinde gövdelerin ana yapısı dikkate alınarak tipler oluşturulmuştur. Buna göre her bir mezar taşı kendi gövde tipine göre sınıflandırılmıştır. Bahse konu olan taşların tamamının gövdeleri dikdörtgen kesitlidir. İncelemede, bu dikdörtgen kesitli mezar taşlarının tepelik ve başlık durumuna göre sınıflandırılması yapılarak harf değerleri verilmiştir.

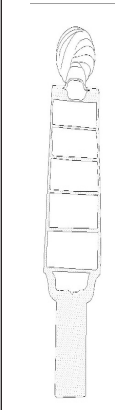

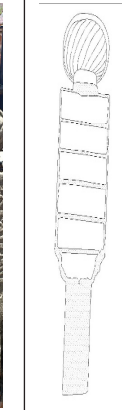

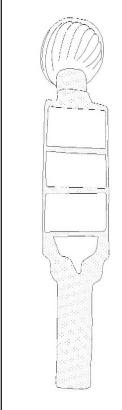

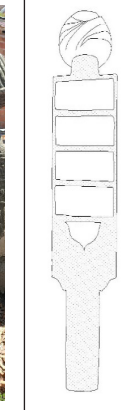

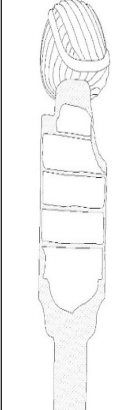

b1. Erkek Başlıklı Taşlar	b2. Kadın Başlıklı Taşlar	b3. Üçgen Tepelikli Taşlar
2 nolu taş (1797) 3 nolu taş (1845) 4 nolu taş (1798) 5 nolu taş (1841) 8 nolu taş (1800) 11 nolu taş (1798) 12 nolu taş (1798) 15 nolu taş (1848) 16 nolu taş (1833) 17 nolu taş (1804) 19 nolu taş (1872) Toplam: 11	6 nolu taş (1798) 9 nolu taş (1798) 10 nolu taş (1827) 14 nolu taş (1865) Toplam: 4	18 nolu taş (1797) Toplam:1
b4. Bitkisel Tepelikli Taşlar	b5. Yuvarlak Kemerli Tepelikli Taşlar	b6.Sivri Kemerli Tepelikli Taşlar
7 nolu taş (1866) Toplam:1	13 nolu taş (1885) Toplam: 1	1 nolu taş Toplam:1

b1. Erkek Başlıklı Mezar Taşları

Bu tip, gövdesi düşey dikdörtgen biçimli olup boyun bölgesinden sonra erkek başlık bölümüyle sonlanır. Laqueur ve arkadaşları bu tip için “*Erkek Başlıklı ve Düz Cephe*” olarak HI kodu altında sınıflandırmaya gitmiştir (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 210). İlyasköy’de köy meydanında sergilenen mezar taşlarından 11 örnek bu mezar taşı grubuna aittir. Söz konusu taşlardan 4 tanesi 18.yy.’a, 7 tanesi ise 19.yy.’a aittir. Bu tipolojide birçok mezar taşı Yalova ve civar illerdeki hazire ve mezarlıklarda görülmektedir. Kocaeli, Gölcük-Değirmendere Mezarlığı’nda 132 örnek (Tanık 2016: 510) bu grup altındadır. Söz konusu mezarlıktaki taşların en eski tarihli 18. yy.’a, en geç tarihli 20. yy.’a aittir. Bursa İnegöl’de 125 baş taşından 1748 ve 1931

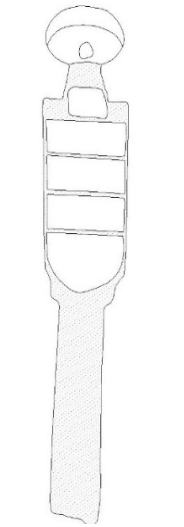

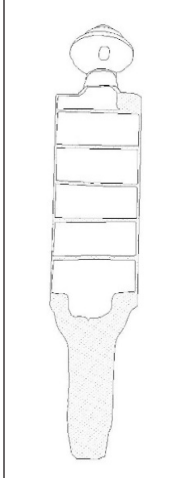

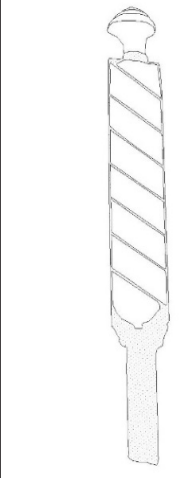
tarihleri arasındaki 63 tane mezar taşı (Çetinarslan 2014: 13-14), Sakarya'nın Karasu ilçesindeki 18.yy. sonu ve 20. yy. başına tarihlenen 16 tane mezar taşı (Çoruhlu ve Alkan 2019: 385-458), İstanbul, Karacaahmet Mezarlığı 22 nolu adada 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kapsayan döneme ait 67 mezar taşı (Bozer Bayraktar 2019: 761), İstanbul, Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 17.-18. yy.'a tarihlenen 71 tane mezar taşı (Gül 2009: 249), Bolu Mudurnu'da 18. yy. ve 20. yy.'a ait 11 taş (Aktaş Yasa 2019: 24), Bolu Göynük'te 18. ve 20. yy. dönemini kapsayan 71 tane mezar taşı (Çal 2007: 298) bu tipe örnek gösterilebilir. Yakın çevrede benzer form özellikleri gösteren erkek başlıklı taşların tarih bakımından son dönem içinde düzenlendikleri anlaşılmaktadır. Karşılaştırma yapılan taşlar arasında en erken tarihlisi 17.yy.'a, en geç tarihlisi 20 yy. başlarına ait oldukları gözlenmektedir. Marmara Bölgesi dışında, Karadeniz Bölgesi'nde Sinop Boyabat Mezarlığı'nda 18.yy.'dan 20. yy. başını kapsayan süreçte 112 taştan 78 tanesi bu tipe girmektedir. Bu tipin oran yüksekliği açısından Boyabat önemli bir yere sahiptir (Çal 2015:122). Konya mezarlıklarında geç döneme tarihlili 23 adet erkek başlıklı taşın yer aldığı görülmektedir (Kara ve Danişık, 2005: 476-77). Antalya'da 17. yy.'dan 20. yüzyılın ilk yarısına kadar süreçteki 153 erkek taşından bir tanesi ayak taşıdır (Keskin, 2019: 572).

					
5 nolu taş		8 nolu taş		11 nolu taş	
					
12 nolu taş		15 nolu taş		16 nolu taş	
					
17 nolu taş		19 nolu taş			

b2. Kadın Başlıklı Mezar Taşları

Bu tip, dikdörtgen bir gövdenin bitiminde yükselerek daralan boyun kısmından sonra kavis yapılarak oluşturulan bir tür kadın başlıklı mezar taşıdır. Laqueur ve arkadaşları bu tipi FI başlığı altında sınıflandırmıştır (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 212). Çalışmamızda 4 adet mezar taşı bu mezar taşı sınıfına dahildir. Söz konusu taşlardan 2 tanesi 18. yy.'a, 2 tanesi 19.yy.'a aittir. Yalova ve çevresinde yaygın görülen mezar taşı örneklerindedir. Kocaeli'nin Gölcük ilçesindeki Değirmendere Mezarlığı'nda en erken 18. yy., en geç geç 20 yy.'a tarihlenen 31 mezar taşı (Tanık 2016: 512), İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 numaralı adada 18. ve 19. yüzyıllara ait 25 örnek (Bozer Bayraktar 2019: 763), Bursa İnegöl'de 1798 ve 1808 tarihli iki adet taş (Çetinaslan 2014: 15), Sakarya Karasu ilçesindeki 1817 ve 1837 tarihlerine ait 2 adet mezar taşı (Çoruhlu ve Alkan 2019: 405, 408/ Fot. 27 ,33), Bolu Mudurnu'da 1812 tarihli mezar taşı (Aktaş Yasa 2019: 24), Bolu Göynük'te 18. ve 19. yy.'a ait 18 mezar taşı (Çal 2007:300), Yalova'nın Altınova ilçesinde 18. ve 19. yüzyıllar arasında yapılan 12 adet mezar taşı (Şeyban 2014: 179, 183, 186, 187, 189, 190, 194, 199, 201, 217) bu mezar taşı tipi örneğindedir. Civar bölgelerde de görüldüğü üzere bu tür mezar taşı tiplerinin 18. ve 19. yüzyıllarda yoğunluk kazandığı görülmektedir. Diğer bölgelere bakıldığında Karadeniz sahil şeridinde Rize Hemsin yöresinden 7 örnek düz tepelikli kadın başlıklı olup 18.yy. sonu ve 19. yy. sonu arasına tarihlenmektedir (Atacan ve Bekar 2001: 13, 14, 15, 17, 20, 29, 38). Yozgat Çapanoğlu Türbesi Haziresi'nde 19. yy.'a tarihlenen 6 mezar taşı da fes biçiminde kadın başlıklıdır (Acun 2016: 248, 251, 253, 255, 258). Antalya'nın Alanya ve Manavgat ilçelerinde 18.yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar 10 adet kadın taşı bu tipe girmektedir (Keskin 2019: 576).

Kadın Başlıklı Mezar Taşları			
			
6 nolu taş		9 nolu taş	
			
10 nolu taş		14 nolu taş	

b3. Üçgen Tepelikli Mezar Taşları

Bu tipteki taşlar dikdörtgen gövdeli olup ön görünümleri düşey dikdörtgen biçimlidir. Tepelik kısımları yukarı doğru genişledikten sonra ucu üçgen biçiminde sona ermektedir. Laqueur ve arkadaşları bu tipi FII kodu altında beşgen olarak tanımlamışlardır (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 212). Çalışmamızdaki tek bir örnek bu tipolojiye dahil olmaktadır. Emine Hatun'un

mezar taşı 18.yy.'a aittir. Kocaeli Değirmendere Mezarlığı'nda 18. ve 19. yy. arasında yapılan 37 kadın mezar taşında (27'si baş, 10'u ayak taşı) (Tanık 2016: 513-514) bu tip görülmektedir. İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 numaralı adada 18. ve 19. yüzyıllara ait 21 tanesi baş taşı ve 61 tanesi ayak taşı olmak üzere 82 mezar taşının tamamı kadınlara aittir (Bozer Bayraktar 2019: 769). İstanbul, Kadıköy Caddesi Mezarlığı'nda son döneme tarihli 9 kadın mezar taşında bu tip görülmektedir (Gül 2009: 250). Sakarya Taraklı'da 18. ve 19. yy.'a tarihlenen 6 kadın mezar taşında (Şeyban 2007: 48, 49, 50, 51, 68, 113), Kocaeli Hereke Mezarlığı doğu ve batı yöndeki adada 1741 ve 1814 yılları arasına tarihlenen 8 kadın mezar taşında (Galitekin 2008: 307, 308, 309, 321, 323, 332, 342, 349), Sakarya Karasu ilçesinde 4 adet ayak mezar taşında (Çoruhlu 2019: 404, 407, 408, 410/ Fot. 23, 31, 32, 37), Yalova'nın Altınova ilçesinde 2 adet ayak taşında (Şeyban 2014: 197, 208), Yalova Armutlu merkez haziresinde 18. ve 19. yy.'a tarihli 18 adet üçgen tepelikli mezar taşı arasından 14 tane üçgen tepelikli kadın mezar taşında (Kezik 2011), Kocaeli Körfez ilçesi Kara Yakuplu köy mezarlığında 1838 ve 1868 yılına tarihli 2 adet kadın mezar taşında (Galitekin 2008: 513) bu tip görülmektedir. Antalya'da 18. yüzyılın ilk yarısından 20. yüzyılın ilk yarısını kapsayan süreçte 7 baş ve 34 ayak taşında olmak üzere toplam 41 kadın mezar taşında (Keskin 2019: 581) bu tipe dahildir. Karadeniz sahil şeridinde Sinop Boyabat'taki 22 tür arasından 7'sinin örneğimizdeki gibi kadınlara ait oldukları bilinmektedir. Burada en geç tarihli örneğin Cumhuriyet dönemine ait (1937) olduğu gözlenmektedir (Çal 2015: 123). Doğuda, Erzincan Terzi Baba Türbesi Haziresi'nde 11 örnekten 7'sinin kadınlara ait olduğu görülmektedir. Buradaki hazirenin mezar taşlarından en erkeni 19. yy. sonuna, en geçi 20. yy. başına tarihlenmektedir (Naldan 2019: 229). Doğuya doğru gidildiğinde bu tipin daha geç tarihli örnekleriyle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Konya Ilgın'da da geç döneme tarihli bu tipteki 6 örnekten 1 tanesi 1920-21 tarihini göstermektedir (Boran, Mutlu, Aykaç ve Yaşar 2019: 492).

b4. Bitkisel Tepelikli Mezar Taşları

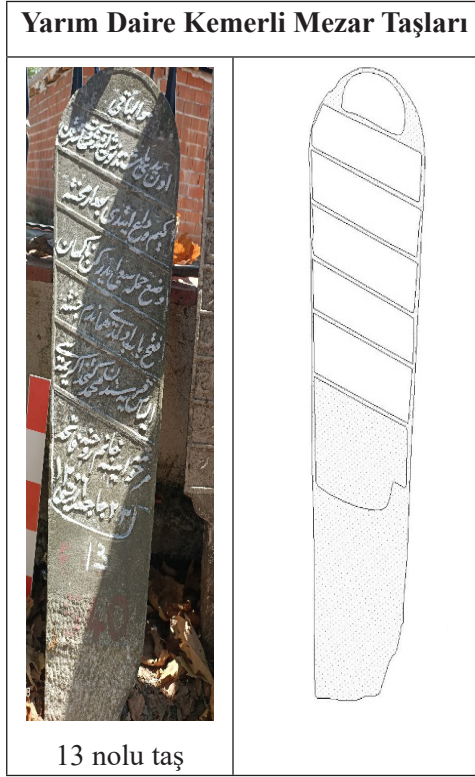
Çalışmamız kapsamında tek bir örnekte bu tip gözlenmektedir. Emine Hanım'ın mezar taşı 1866 yılına aittir. Gövde ön görünüşü düşey dikdörtgen kesit sunan taşın yukarı doğru daralan boyun kısmından sonra akantus yaprakları merkezden çevreye doğru yelpaze biçiminde açılarak tepelik oluşturulmuştur. Laqueur ve arkadaşları bu tipi FVII ve FX kodu altında “*Kıvrık Dal Motifli ve Başlık Yerine Demetli*” şeklinde açıklamıştır (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 213-214). Bu tür üzeri yelpaze biçiminde akantus yapraklarıyla taçlanan tepelik benzer olarak, Kocaeli'nin Yukarı Halidere bölümündeki köy mezarlığında yer alan Fatıma Hanım'a ait 1839 tarihli mezar taşı (Galitekin 1999: 191) ve Kocaeli, Gölcük Değirmendere Mezarlığı'ndaki tamamı 19. yy.'a ait 4 mezar taşı (Tanık 2016: 23, 73, 114, 309) örnek verilebilir. Bu bağlamda ülkenin kuzeybatı kısmında akantus tepelikli mezar taşı türünün daha çok 19.yy.'da görüldüğü söylenebilir. Diğer bölgelere bakıldığında Erzurum, Esat Paşa Haziresi'nde 1903-1904 tarihli Sabiha Hanım'a ait ayak mezar taşının tepeliği benzer şekilde düzenlenmiştir (Başar 1973: 42).

b5.Yarım Daire Kemer Tepelikli Mezar Taşları

Araştırmamızda tek bir örnek bu tipolojiye girmektedir. Emine Hanım'a ait mezar taşı 1885 tarihlidir. Lagueur ve arkadaşları bu tipi FXII kodu altında sınıflandırmıştır (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 214). Ön görünüşü dikey dikdörtgen kesitli taş, üst kısımda yarım daire kavis çizen bir kemerle tamama ermektedir. Bursa İnegöl'de 2'si kadın olmak üzere 12 mezar taşında kullanılmıştır. İnegöl'deki söz konusu taşların Erken Cumhuriyet Dönemi'nde (1927-32) yoğun olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Çetinaslan 2014: 17). Kocaeli, Gölcük Değirmendere Mezarlığı'nda tamamı 19. yy.'a ait 4 kadın mezar taşı (Tanık 2016: 516), Kocaeli Hereke Mezarlığı'nda 1834 ve 1875 tarihli 2 kadın mezar taşı (Galitekin, 2008, 334, 337), Sakarya Karasu ilçesinde bir kadına ait ayak taşı (Çoruhlu, 2019, 400-401), Yalova'nın Armutlu merkez haziresinde 1858 tarihli 1 kadın mezar taşı (Kezik 2011: 68) bu tipe aittir. Marmara bölgesinde bu tipin sıklıkla 19. yy. da kullanıldığı fakat Bursa örneğinde olduğu gibi Cumhuriyet Dönemi'nde de tercih edildiği gözlenmektedir. Marmara Bölgesi dışına çıkıldığında Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi hazirelerinde 6 örnekten yuvarlak kemerli kadın baş taşı özelliğinde 1892, 1923 ve 1926 tarihli 3 örnek yer almaktadır (Çal ve Ataoğuz Çal 2008: 11). Erzincan Terzi Baba Haziresi'nde 18. ve 20. yy.

arasındaki 26 tane yuvarlak kemerli mezar taşından 8 tanesi örneğimizdeki gibi kadın baş taşı özelliğindedir (Naldan 2019: 227).

b6. Sivri Kemer Tepelikli Mezar Taşları

Çalışmamızda 1 katalog numaralı ayak taşı bu sınıfa dahildir. Baş taşı kayıp olması nedeniyle sahip olduğu cinsiyet ve ait olduğu yıl tespit edilememiştir. Laqueur ve arkadaşları bu tipi, İstanbul'daki örnekler için FVI kodu altında sınıflandırmışlardır (Laqueur, Grammont ve Vatin 1992: 213). Bursa İnegöl'de 15.yy. sonu ve Cumhuriyet Dönemi'ni kapsayan tarihlere ait 35 baş taşı ve 73 ayak taşı (Çetinaslan 2014: 16). Kocaeli Gölcük ilçesi Değirmendere Mezarlığı'ndaki 18. ve 20. yy. arasına tarihlenen 22 sivri kemerli taştan 4 kadın ayak taşı ve 5 erkek ayak taşı (Tanık 2016: 515), Kocaeli Hereke Mezarlığı'nda 1914 tarihli 1 kadın ayak taşı (Galitekin 2008: 341), Bolu Göynük'te 15.yy. ve 18. yy. arasına tarihlenen 21 sivri kemerli taştan 10 ayak taşı (Çal, 2007, 300), Sakarya Karasu ilçesinde 10 adet ayak taşı (Çoruhlu ve Alkan 2019: 394, 404, 412, 417, 419/ Fot. 3, 4, 6, 22, 41, 42, 49, 50, 51, 52), İstanbul, Kadıköy Caddesi Mezarlığı'nda 18.yy.'a

tarihlenen 2 baş taşı ve 8 kadın ayak taşı (Gül 2009: 251) ve İstanbul, Eyüp Sultan Vusuli Efendi Türbesi'nde 19 yy.'a tarihli 2 ayak taşı (Biçici 1999: 494-495) bu gruba aittir. Batı'da bu tipin geç dönem örnekleri yanında Göynük'te olduğu gibi erken dönem örnekleriyle de karşılaşılmaktadır. Bu tipin 14.- 15. yüzyıllarda yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir (Karaçağ, 1994, 157). Konya'daki mezarlıklarda ise en çok kullanılan kemer formu olduğu belirtilmiştir (Kara ve Danışık 2005: 475). Sinop Boyabat'ta 19. ve 20. yy. arasında 56 tane sivri kemerli mezar taşından 46 tanesinin ayak taşı olduğu ifade edilmiştir (Çal 2015: 124). Bitlis'te de Nuhiye, Sadiye, Şerefiye türbelerinde ve mezarlıklarında bu tipin yoğun olarak işlendiği görülmektedir (Pektaş 2001). İzmir, Tire bölgesinde mezar taşlarında bu tipin yoğunlukla kadın mezar taşlarında kullanıldığı ve 36 tane olduğu belirtilmiştir (Ebiri 2016: 211). Antalya yöresinde 18. yüzyıldan 20. yüzyıl ilk yarısını kapsayan dönemde 90 sivri kemerli taştan 62 tanesinin sivri kemerli ayak taşı olduğu ifade edilmiştir (Keskin 2019: 578-579). Erken dönem örneklerine de rastlanan bu tipin daha çok ayak taşlarında tercih edildiğini söylemek mümkündür.

C. Mezar Taşlarında Başlık Tipleri

Başlık kelimesi terim olarak bir millet ya da sınıfın sembolü olarak gelenek halini almış ve zamana göre değişkenlik göstermiş erkek veya kadınların başlarını örtmek için kullandıkları bir tür nesne (Arseven 1983: 182) olarak açıklanmaktadır. Hazirede erkek ve kadın başlık türlerinin çeşitli varyasyonları yer almaktadır.

Erkek Başlıkları

Haziredeki erkek mezar taşlarında “sarık” olarak nitelendirilen başlık çeşidi mevcuttur. Türkçede sarmak fiilinden türeyen kelime baş kisvesi üzerine sarılan, Farsça karşılığı destar olarak bilinen dülbend, ağabani veya şala verilen isim olduğu belirtilmiştir (Koçu 1967: 202). Erkek başlıkları⁴ Çapraz Eğimde Dilimli Sarıklar, Kısa Başlıklı Sarıklar ve Dilimli Sarıklar olarak üç grupta incelenmiştir.

Çapraz Eğimde Dilimli Sarıklar

Bu gruba ait 4 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2, 4 ve 11 katalog numaralı taşlar 18. yy.'a, 17 katalog numaralı taş 19.yy.'a aittir. Laqueur bu başlık tipini E grubu içinde ve alt dallarında ele almıştır (Laqueur 1997: 147-149). İşli bu tipi Yeniçeri başlıkları altında dardağan olarak adlandırmıştır (İşli 2009:120-122).

Bu türdeki başlıklar biçim özelliği olarak oval ya da kareye yakın dikdörtgen formudur. Bu başlık tipinde iri dilimler birbirine dik eğimde çapraz yönde sarılmıştır. 17 numaralı örnekte taş sahibinin mesleği “beşe unvanlı” yeniçeri askeri olduğu belirtilmiştir. Diğerlerinin meslekleri belirtilmemiştir. Çevre illerde çeşitli varyasyonları görülmektedir. Kocaeli Değirmendere Mezarlığı'nda 18. ve 20 yy. arasında tarihlenen 31 örnek (Tanık 2016: 532), Sakarya Taraklı'da 18. ve 19. yy.'a ait 9 örnek (Şeyban 2007: 31, 37, 38, 39, 41, 45, 60, 76, 105), Kocaeli Hereke Mezarlığı'nın doğu ve batı adalarında

⁴ Başlıklar, Laqueur'un çalışması (bkz. Laqueur 1997: 138-158) ve Halit Çal'ın çalışmasının (bkz. Çal, 2000) başlık tipolojileri kabul edilerek tipolojimize uygulanmış varyasyonlarıdır.

18. ve 19. yüzyıllara ait 24 örnek (Galitekin 2008: 303, 304, 305, 306, 311, 313, 316, 319, 320, 331, 336, 337, 339, 342, 347, 348, 349), İstanbul Eyüp'te 3 örnek (Çal, 2000, 209) bu gruba aittir. Eyüp'teki bu başlık tipinin en erken tarihlisi 17. yy.'a tarihli olduğu gözlenmektedir. Sinop Boyabat'ta bu tipe ait son döneme tarihli üç örnek görülmektedir (Çal 2015: 132). Erzincan Terzi Baba Türbesi Haziresi'nde erkek başlıkların büyük bir bölümü bu şekilde düzenlenmiştir (Naldan 2019: 234).

Kısa Başlıklı Sarıklar

Bu gruba ait 5 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerin tamamı 19.yy.'a aittir. 3 katalog numaralı taşın sahibinin mesleği imam olarak belirtilmiştir. İşli, tepesi düz ve kısa olan başlıklı sarıkları "makdem" olarak adlandırarak narin yapılu başlık olduğunu ifade etmiştir (İşli, 2009: 144-145).

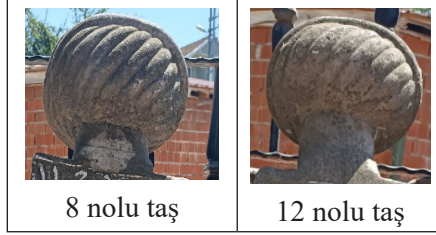
156

Bu örneklerden 19 nolu taş enli iri dilimler halinde sağ alt köşeden sol üst köşeye çapraz eğimde sarılmıştır. Diğer örneklerde ise genelde ortadaki dilim daha enli olmasıyla farklılık oluşturmaktadır. Söz konusu taşların ön görünümünde sarık dilimleri çapraz iki eğimde sarılmıştır. Kocaeli Değirmendere'de 18. ve 19. yy.'a tarihlenen 45 başlık (Tanık 2016: 529-530), Bolu Göynük'te 18. ve 19. yüzyılda yapılmış 12 örnek (Çal 2007: 373), Sakarya Karasu'da 1829 tarihli 1 örnek (Çoruhlu ve Alkan 2019: 396/Fot.10) ve Sakarya Taraklı'da 18. ve 19. yüzyılı kapsayan 11 örnek (Şeyban 2007: 30, 42, 44, 54, 61, 62, 65, 66, 69, 119, 121) bu gruba aittir. 18. ve 19. yüzyıllarda bu başlık türünün kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kastamonu Atabey Gazi Camii ve Türbesi'nde bu tipin beş örneği görülmektedir. Örneklerin 19.yy.'a ait olduğu anlaşılmaktadır (Çal ve Ataoğuz Çal 2008: 19). Konya'da Seyyid İbrahim'in mezar taşı da (1838) kısa başlıklıdır (Kara-Danışık, 2005 183).

Dilimli Sarıklar

Bu gruba ait 2 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 8 nolu taş 19.yy.'a, 12 nolu taş 18.yy.'a aittir. 8 nolu taş sahibinin mesleği "beşe unvanlı" yeniçeri askeri olduğu belirtilmiştir. Lagueur bu başlık tipini E-I grubunda

değerlendirerek mesleklerinin daha çok zanaatkar, tüccar ya da din adamı olduğunu ifade etmiştir (Lagueur 1997, 147-148).

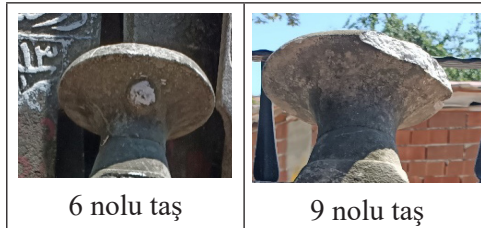
Başlık kısmında bakana göre sol alt köşeden sağ üst köşeye çapraz yönde sarılan sarık dilimleri üst kısımda iri ve yatay dizilmiş tek bir sarık dilimiyle çevrelenmiştir. Bu tipin benzer örnekleri Kocaeli Değirmendere Mezarlığı'nda 18. ve 19. yy.'a ait 9 adet taşta (Tanık 2016: 530-531), aynı yüzyıllara ait Bolu Göynük'te 7 adet taşta (Çal 2007: 371), Sakarya Karasu ilçesinde 1765 tarihli 1 adet taşta (Çoruhlu ve Alkan 2019: 401/Fot. 19), Sakarya Taraklı'da 18. yy.'a ait 2 adet taşta (Şeyban 2007: 52, 105) ve İstanbul Rumeli Şehitlik dergahında 1802 tarihli 1 adet (Kut ve Eldem 2010: 272) taşta mevcuttur. Kastamonu'da 18. ve 19. yüzyıla tarihlenen 3 adet başlık (Çal ve Ataoğuz Çal 2008: 19) dilimli şekilde düzenlenmiştir. Muğla Ortakent'te 1'i 18. yy.'a, ikisi 19. yy.'a ait 3 tane mezar taşı (Biçici 2013: 1380, 1385, 1386) bu tipe aittir.

Kadın Başlıkları

İncelediğimiz 4 kadın başlıklı mezar taşlarından “düz tepelikli” ve “kûlah tepelikli” olarak iki başlık görülmektedir.

Düz Tepelikli Kadın Başlığı

Bu gruptaki 6 ve 9 nolu taşta bu tür başlık örneği görülmektedir. Her iki mezar taşı da 18.yy.'a aittir. Laqueur, bu başlık tipini Y-I grubunda sınıflandırarak en yaygın tür olduğunu ifade etmiştir (1997: 159).

Bu başlık tipinde yukarı doğru daralarak yükselen boyun kısmından sonra dışa doğru oluşturulan kavis düz bir tablayla sonlanmaktadır. Bursa İnegöl'de

1798 ve 1808 tarihli 2 adet taş (Çetinaslan, 2014: 34), Kocaeli Değirmendere Mezarlığı'nda 18. ve 20. yy. dönemini kapsayan 16 taş (Tanık 2016: 538), İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 nolu adada 18. ve 19. yüzyıllara ait 15 taş (Bozer Bayraktar 2019: 795), Sakarya Taraklı'da 19. yy. 'a ait 2 adet taş (Şeyban 2007: 58, 89), Yalova Armutlu merkez haziresinde 18. ve 19. yy. arasında yapılan 17 adet taş (Kezik 2011: 11, 12, 13, 32, 44, 48, 90, 91, 95, 100, 109, 112, 114, 116, 139, 142, 145, Kocaeli Hereke'de Mezarlığı'nda aynı yüzyılları kapsayan 5 adet taş (Galitekin 2008: 306, 319, 320, 334, 349), Kocaeli Ereğli Mezarlığı'nda resmi gösterilen 17. ve 19. yüzyıllara ait 4 adet taş (Galitekin 2001: 22, 34, 53, 55) bu gruba dahildir. Bölge içinde bu başlık türünün 18. ve 19. yüzyıllar içinde yaygınlık kazandığı söylenebilir. Marmara Bölgesi'nin dışında Kastamonu'da 19.yy.'a tarihli iki örnek (Çal ve Ataoguz Çal 2008: 25) bu gruba aittir. Antalya'nın Alanya ve Manavgat ilçelerinde biri tarihsiz diğeri 18. yüzyıla ait iki örnek bu tipe dahildir (Keskin 2019: 619-620). Muğla Ortakent'te ise tamamı 18 .yy.'a ait 5 adet örnekte bu tip görülmektedir (Biçici 2013: 1380, 1381, 1382, 1384).

Külâh Tepelikli Kadın Başlığı

158

Örnekler arasında 10 ve 14 numaralı taşlar külâh tepelikli başlıklara dahildir. Her iki mezar taşı da 19.yy.'a aittir. Laqueur, bu başlığı Y-2 grubunda değerlendirerek dümdüz olan alt bölüme karşılık üst kısmın bombeli olduğunu belirtmiştir (1997: 159).

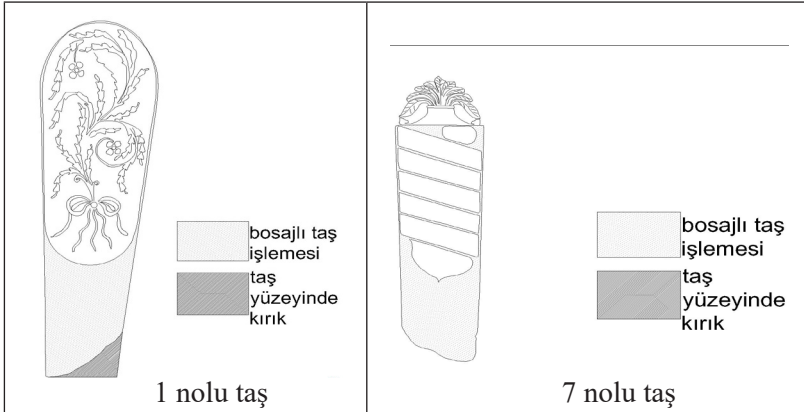

Bu başlık tipinde yükselerek kavis yapan boyun kısmından sonra başlık kısmının alt bölümündeki düz alana karşılık üst kısım dilimlerinin çapları darlaşarak bombeli bir görünüm kazanır. Bu şekilde bir külâh görünümü oluşturulur. Kocaeli Değirmendere Mezarlığı'nda tamamı 19. yüzyıla tarihlenen 10 tane taş (Tanık 2016: 537), İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 nolu adadaki 19. yy.'a tarihli üç taş (Bozer Bayraktar 2019: 797), Yalova Armutlu merkez haziresinde 18. ve 19. yy.'a ait 14 tane taş (Kezik 2011: 20, 36, 43, 48, 90, 92, 124, 129, 135, 144, 145, 146), Sakarya Taraklı'da tamamı 19. yy.'a ait 4 tane taş (Şeyban 2007: 53, 97, 98, 99), Kocaeli Hereke

Mezarlığı'nda tamamı 19. yy.'a ait 16 tane taş (Galitekin 2008: 302, 305, 313, 321, 322, 324, 325, 326, 328, 332, 334, 335, 339, 344, 347), Kocaeli Ereğli Mezarlığı'nda Ayşe Hanım'a ait 1815 tarihli mezar taşı (Galitekin 2001: 16), Sakarya Karasu'da 1817 tarihli Habibe Hanım'ın mezar taşı (Çoruhlu ve Alkan 2009, 408 /Fot. 33) ve Bolu Göynük'te 19. yy.'a ait 2 adet mezar taşı (Çal 2007: 374.) bu gruba aittir. Bölge dışında ise Kastamonu 'da 19. yy.'a ait 2 kadın başlığı (Çal ve Ataoğuz Çal 2008: 25), Antalya'da 1795 tarihli bir örnek (Keskin 2019: 620) ve Yozgat Çapanoğlu Camii Haziresi'nde Hanife Hanım'a ait 1852 tarihli kadın başlığı bu tiptedir (Acun 2016: 309). Bu bağlamda mezar taşlarında bu başlık türünün 19. yy.'da daha fazla tercih edildiği söylenebilir.

D. Süsleme

Çalışmada incelenen mezar taşları süsleme açısından oldukça sade özellik göstermektedir. Sadece 1 nolu taşın ayak taşının dip kısmındaki kurdeleyle bağlanmış kıvrık dallar yukarı doğru sağ ve sol yöne kıvrım yaparak uzanmaktadır. Kıvrım yapılan alanların boşluk yüzeyleri ise mine çiçekleriyle doldurularak bitkisel kompozisyon oluşturulmuştur. 7 nolu taşın tepelik kısmında ise akantus yaprakları merkezden çevreye doğru yelpaze biçiminde açılarak bitkisel tezminat meydana gelmiştir.

E. Yazı

İncelediğimiz mezar taşlarının yazı örneklerinde sanatsal ve edebi özellikler dikkat çekmektedir. Şekilsel olarak 13 mezar taşında (Örnek No: 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15,16,17,18) celi sülüs, 5 mezar taşında (Örnek No: 3, 7, 13, 14, 19) celi talik yazı kullanıldığı, 14 mezar taşı kitabesinin düz satır (Örnek

No: 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19) ve 4 mezar taşı kitabesinin eğik satır (Örnek No: 3, 7, 13, 14) olarak düzenlendiği görülmektedir. Laqueur, çalışmasında Prokoch Kralitz'in terminolojisini geliştirerek kitabe bölümlerini 7 başlık altında sınıflandırmıştır (1997: 80-95). Laquer'in bu sınıflandırması çalışmamızın tipolojisine uygulanmıştır.

Yakarış (Serlevha)

Mezar taşının genelde üst kısmında ayrı bir kartuş içinde Allah'ın sıfatları kullanılmıştır. Çalışmamızda en sık kullanılan tabir “Hüve'l-Bâki” ifadesidir. 3, 4, 8, 9, 12, 13 ve 18 nolu taşlarda serlevha ifadesi kullanılmamıştır.

Hüve'l-Bâki: Allah'ın sonsuzluğuna vurgu yapan ifadedir. Samsakçı, gidenin kalana mesaj niteliğinde “Ben de sizin gibi yaşıyordum fakat artık fânîyim, hâlbuki bâki olan Allah'tır” anlamına gelen bir seslenme olduğunu ifade etmektedir (Samsakçı 2015: 34). Bahse konu olan ifade 7 adet taşta (Örnek No: 2, 5, 6, 11, 13, 17 ve 19) kullanılmıştır. 3 adet taş (Örnek No: 2, 6 ve 11) 18.yy.'a, diğerleri 19.yy.'a aittir. “Hüve'l Bâki” serlevhası Kocaeli, Gölcük Değirmendere Mezarlığı'nda (Tanık 2016: 571), Bursa İnegöl'de (Çetinaslan 2014: 57), İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 nolu adada (Bozer Bayraktar 2019: 870), Erzincan Terzibaba Türbesi Haziresi'nde (Naldan, 2019: 244), Sinop Boyabat'ta (Çal 2015: 158), Kastamonu Atabey Gazi Camii ve Türbesi Hazirelerinde (Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 42) ve Antalya'nın Alanya ve Manavgat ilçelerinde (Keskin 2019: 659-660) en sık kullanılan ifadedir.

El- Bâki: Söz konusu örnekler arasında 2 adet taşta (Örnek No: 10, 16) bu ifade kullanılmıştır. Her iki mezar taşı da 19.yy.'a aittir.

Ah Mine'l-Mevt: İncelediğimiz taşlar arasında 7 ve 14 nolu örneklerde bu ifadenin uygulandığı tespit edilmiştir. Her iki taş da 19. yy.'a aittir.

Dua

Öleni hayır dua ile anmak için kullanılan ifadedir. Örneklerimiz arasında 7 ve 19 nolu taşlarda söz konusu ibarenin kullanılmadığı gözlenmiştir. 5 örnekte (Örnek No: 2, 3, 5, 8, 16) “Merhûm”, 4 örnekte (Örnek No: 4, 12, 15, 17) “Merhûm ve Mağfûr”, 1 örnekte (Örnek No: 11) “Merhûm ve Mağfûrleh”, 3 örnekte (Örnek No: 10, 13, 14) “Merhûme”, 2 örnekte (Örnek No: 9, 18) “Merhûme ve Mağfûre”, 1 örnekte (Örnek No: 6) “Merhûme ve Mağfûrleha” ibaresi kullanılmıştır.

Kimlik

Mezar taşında ölen kişinin adının belirtildiği bölümdür. İncelenen taşlar

arasında 11 tane erkek ismi, 6 tane kadın ismi tercih edilmiştir. Erkeklerde en yaygın kullanılan isimlerin Mehmed, Ali ve Üveys isimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Kadınlarda en yaygın kullanılan ismin Emine olduğu gözlemlenmiştir. Kadın isimlerinden biri çift adlıdır (Örnek No: 10).

Katalog No	Tarih	Cinsiyeti	İsim
2, 4	1797/1798	Erkek	Üveys
3, 16	1845/1833	Erkek	Mehmed
5, 17	1841/1804	Erkek	Ali
8	1800	Erkek	Muslu
11	1798	Erkek	Osman
12	1798	Erkek	Mustafa
15	1848	Erkek	Ahmed
19	1872	Erkek	Zekeriyya
6	1798	Kadın	Fatıma
7, 13	1866/1885	Kadın	Emine
9	1798	Kadın	Zeyneb
10	1827	Kadın	Şerife Nazife
14	1865	Kadın	Mümine

Unvan

İncelediğimiz mezar taşları arasında isimlerin arkasına eklenen ismi niteleyen unvanlar mevcuttur. Erkeklerde “Efendi” (Örnek No: 3), “Ağa” (Örnek No: 5) ve “Hacı” (Örnek No: 19) unvanları kullanılmıştır. Kadınlarda en çok kullanılan unvan “Hanım” (Örnek No: 7, 10, 13, 14) ifadesidir. Bir mezar taşında (Örnek No: 18) “Hatun” ifadesine de yer verilmiştir.

Diğer Ad Öğeleri

Adların arkasından gelen bu tür unvanlardan başka aileden alınan ya da elde edilen unvanların olduğu ve daha çok meslek, köken (soy) ve sülaleyi vurguladıkları belirtilmektedir (Laqueur 1997: 86.). İncelediğimiz taşlar arasında Yeniçeri askeri olarak “Beşe” mesleği 2 örnekte (Örnek No: 8, 17) belirtilmiştir. Tek örnekte (Örnek No: 3) mesleğin “İmam” olduğu ifade edilmiştir.

Bizzat aileden alınan unvanlardan, “Seyyid” lakabı (Örnek No: 4,12) iki örnekte kullanılmıştır.

Bizzat elde edilen onursal lakaplardan “Monla” lakabı erkeklerde 2 örnekte (Örnek No: 11, 15) ve kadınlarda 2 örnekte (Örnek No: 6, 9) yer almaktadır. Monla (Molla) sıfatı taşıyan erkek ve kadınların dini konularda yetkili olduğu söylenebilir. “*Hacı*” lakabı ise tek bir örnekte (Örnek No: 19) geçmektedir.

Sülaleyi tanımlayan lakap olarak “Aşcıoğlu” ifadesi 2 örnekte (Örnek No:2, 14), “Memişoğlu” ifadesi tek örnekte (Örnek No: 7), “Toklakoğlu” ifadesi tek bir örnekte (Örnek No: 10) yer almaktadır. 17 nolu örnekte taşın kırık olması nedeniyle sülale adı okunamamaktadır. Tek örnekte (Örnek No: 19) kişinin ait olduğu yöreye atfen “Dağıstani” ifadesi geçmektedir.

Tek örnekte (Örnek No: 16) ise kişinin fiziksel ve ruhsal özelliğine ithafen “*Koca*” ifadesi kullanılmıştır.

Dua İsteme

Ölen insanlar için insanlardan istenilen dua ifadesidir. Çalışmamızda en çok kullanılan ifade “Rûhuna (el) Fâtiha” ibaresidir. Kocaeli Gölcük Değirmendere Mezarlığı’nda toplam 210 baş taşında kullanılan en yaygın ibaredir (Tanık 2016: 594). İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 nolu adada (Bozer Bayraktar 2019: 902), Antalya’nın Alanya ve Manavgat ilçelerinde (Keskin 2019: 670), Kastamonu Atabey Gazi Camii ve Türbesi hazirelerinde (Çal ve Ataoğuz Çal 2008: 53) ve Sinop Boyabat’ta da (Çal 2015: 172) en çok kullanılan ifadedir.

Ayrıca 19 nolu örnekte geçen “Muhammed Rasulullâh bu fakire/ Rahmet eyleye ya Kadr-i Sübhân” ifadesinden taş sahibinin Peygamber Efendimizden şefaht istediği anlaşılmaktadır.

Sıra No	İfade	Tarih
2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17	Rûhuna (el) Fâtiha	1797, 1798, 1798, 1798, 1866, 1800, 1798, 1827, 1798, 1798, 1885, 1865, 1848, 1833, 1804
3, 19	Rûhi (y) çün el- Fâtiha	1845, 1872
18	Bi-hürmeti el-Fâtiha	1797

Tarih

Tarih ifadesi kitabe bölümünün en alt kısmında bulunmaktadır. Bunlardan 11 tanesinde (Örnek No: 2, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18) sadece yıl, 2 tanesinde ay ve yıl (Örnek No: 7, 11), 5 tanesinde (Örnek No: 3, 6, 13, 14, 19) gün, ay ve yıl olacak şekilde tarih verilmiştir. 13 nolu taşta ayrıca gün

isminin (Cumartesi) verilmesi farklılık oluşturmaktadır. Kitabelerin tümünde hicri tarih kullanılmıştır.

Vefat edilen sene olarak 1797-1798 (Örnek No: 2, 4, 6,9, 11, 12, 18) tarih ifadesi sıklıkla görülmektedir. Bu tarih aralıklarında söz konusu bölgede salgın bir hastalığın ortaya çıktığı ve birçok kişinin ölümüne sebep olduğu söylenebilir. 10 nolu örnekte “Âh ile zar kılarak tazeliğime/ Doymadım çün ecel peymânesi dolmuş/Muradım almadım”, 14 nolu örnekte “Dâr-ı dünyada civanken gezerdim bir zaman/ Nagehân irdi ecel itdi yerim bağ-i cinân / Fâni dünyada murad almadan terk eyledim”, 16 nolu örnekte “Gençliğine doymayan” gibi ifadelerden taş sahiplerinin çok genç yaşta vefat ettikleri anlaşılmaktadır. 13 nolu örnekte geçen “Va’z-ı hamle sa’i iderken nâgehân/ Feth-i bâb oldu hemandam cennete” ifadesinden söz konusu taş sahibinin doğum sırasında vefat edip şehit olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Yalova İlyasköy'deki köy meydanında toplanılan mezar taşları yerlerinden söküldükleri için mezar tipleri tespit edilememiştir. Kök bölümlerinin düzgün işlenmesi söz konusu taşların lahit ya da pehleli düzenlendiklerini düşündürmektedir. Yaptığımız araştırma sonucunda söküldükleri yerlerden herhangi bir ize ulaşamamıştır. İncelenen 19 taşın 18'inde yalnız baş taşı bulunmaktadır. 1 nolu örneğin ise sadece ayak taşının mevcut olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle 1 nolu mezar taşının kimlik tespiti ve tarih kısmı belirlenememiştir. Bahse konu olan taşlardan 7 tanesi (Örnek No: 2, 4, 6, 9, 11, 12, 18) 18.yy.'a (1797-1798), 11 tanesi (Örnek No: 3, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 19) 19.yy.'a (1800-1885) aittir. Mezar taşlarında en erken tarih miladi 1797 (Örnek No: 2, 18), en geç tarih miladi 1885 (Örnek No: 13) olduğu tespit edilmiştir. İncelenen mezar taşlarında malzeme olarak mermer ve kaliteli kesme taş işçiliği görülmektedir.

Mezar taşlarının gövdeleri dikdörtgen biçimlidir. Erkek başlıklı taşlar (Örnek No: 2, 3, 4, 5, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 19) 11 tanesinde, kadın başlıklı mezar taşları (Örnek No: 6, 9, 10, 14) 4 tanesinde gözlenmektedir. Üçgen tepelikli kadın mezar taşları (Örnek No: 18), bitkisel tepelikli kadın mezar taşları (Örnek No: 7), yarım daire kemer tepelikli kadın mezar taşları (Örnek No: 13) ve sivri kemer tepelikli ayak taşlarının (Örnek No: 1) ise birer örneği bulunmaktadır. Başlık tipi olarak erkeklerde sarık denilen başlık türünün mezar taşlarında uygulandığı anlaşılmaktadır. Erkeklerde, çapraz eğimde dilimli sarıklar (Örnek No: 2, 4, 11, 7), kısa başlıklı sarıklar (Örnek No:

3, 5, 15, 16, 19) ve dilimli sarıklar (Örnek No: 8, 12) başlık çeşidi olarak görülürken, kadınlarda, düz tepelikli kadın başlığı (Örnek No: 6, 9) ve külah tepelikli kadın başlığı (Örnek No: 10, 14) gözlenmektedir.

Süsleme bakımından oldukça sade işlenen taşlar arasından bitkisel olarak kıvrık dal, mine çiçeği (Örnek No:1) ve akantus (Örnek No: 7), nesneli süsleme şeklinde kurdele motifi (Örnek No: 1) gözlenmiştir. Yazı çeşidi olarak 13 tanesinde (Örnek No: 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15,16,17,18) celi sülüs, 5 tanesinde (Örnek No: 3, 7, 13, 14, 19) celi talik yazı örnekleri tespit edilmiştir. İlyasköy'deki mezar taşlarının tamamının yazı dili Osmanlı Türkçesidir. Yazı ve süslemeler yüzeyden oyularak kabartma tekniğinde taşla hakkedilmiştir. İncelediğimiz mezar taşları arasından meslek olarak 1 mezar taşında imam (Örnek No: 3), 2 mezar taşında beşe unvanlı yeniçeri askeri (Örnek No: 8, 17) belirlenebilmiştir. Vefat eden kişilerin ölümleri çoğunlukla 1797-98 tarih aralığında (Örnek No: 2, 4, 6, 9, 11, 12, 18) gerçekleştiği için söz konusu bölgede bu tarih aralığında ölümcül bir salgın hastalığın mevcut olduğunu söylemek mümkündür.

Söz konusu mezar taşlarında malzeme ve işçilik bakımından İstanbul'daki sanatsal üslubun varlığından söz edilebilir. Yalova'nın İstanbul'a yakın olması nedeniyle başkentin mezar taşı üretimi sağlayan atölyelerinden gemi nakliyle taşların Yalova'ya getirildiği düşünülebilir. Yakın çevredeki çeşitli il, ilçe ve köylerde (Sakarya, Bursa, Kocaeli, Yalova (merkez), Safranbolu, Bolu) yer alan mezar taşlarıyla karşılaştırma yapıldığında form açısından birbirlerinden esinlendikleri anlaşılmaktadır. Benzer örneklere bölge dışında Karadeniz, Akdeniz ve Ege sahil şeridindeki şehirlerde, Orta Anadolu'da Konya, Yozgat gibi yerleşimlerde ve Doğu'da Erzurum, Bitlis ve Erzincan gibi şehirlerde karşılaşılmaktadır. Mezar taşlarında kullanılan başlık çeşitleri ve kitabe dili de bölgenin giyim kuşam ve edebi yönünden bize ışık tutmaktadır. Bu açıdan yerleşimdeki Türk nüfusun tapu senedi durumunda olan mezar taşları arasından sayabileceğimiz Yalova'daki İlyasköy mezar taşları, yaptığımız çalışma ile mezar taşı çalışmalarındaki eksik olan Yalova ilindeki envanteri ortaya koyacak çalışmaların ilk ayağını oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

BCA(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi) 28.12.1972 tarih ve 385-66-17.

BOA. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) ŞD. 717/22

438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri II (Ankara 1994).

Araştırmalar

Acun, Hakkı (2016). *Tüm Yönleri İle Çapanoğulları ve Eserleri*. (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: TBMM Basımevi.

Aktaş Yasa, Azize (2019). “Mudurnu (Bolu) Mezar Taşları”, Celil Arslan (Ed.) *I. Uluslararası Geleneksel Türk Mezartaşları* (11-21 Eylül 2018) içinde (19-39). Azerbaycan.

Arseven, Celal Esat (1983). Baş Giyimi, Baş Giyeceği, *Sanat Ansiklopedisi*, (Cilt 1, 182-185), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Atacan, Veysel (haz.) (2001). *Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezar Taşları ve Kitabeleri* (Çev. Serdar Bekar). Ankara: Türk Halk kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı.

Bacque-Grammont, Jean-Louis, Laqueur, Hans-Peter ve Nicolas Vatin (1992). “Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları-Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarla Yapılabilecek İşlemler”, *Erdem*, 6 (1), s.197-214.

Başar, Zeki (1973). *Erzurum'da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Biçici, Hür Kâmil (2013). “Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II”, *The Journal of Academic Social Science Studies JASSS-İnternational Journal of Social Science*, 6 (2), s.1373-1436.

Biçici, Hür Kâmil (2014). “Eyüpsultan Mehmet Vusuli Efendi Türbesi Haziresi”, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler III* içinde, s. 490-501. (28-30 Mayıs 1999). İstanbul: Eyüp Belediyesi Yayınları.

Boran, Ali ve Mehmet Mutlu vd. (2019). *Ebedi İstirâhatgâh İlgün Mezar Taşları*, Konya: İlgün Belediyesi.

Bozer Bayraktar, Saliha (2019). *İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 Numaralı Adadaki Mezar Taşları*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çal, Halit (2000). “İstanbul Eyüp’teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar”, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler III* içinde, s.206-225. (28-30 Mayıs 1999). İstanbul: Eyüp Belediyesi Yayınları.

Çal, Halit (2007). “Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları”, *Vakıflar Dergisi* (30) s.295-383.

Çal, Halit ve Özlem Ataoğuz Çal (2008). *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*. Ankara: Kastamonu Belediyesi.

Çal, Halit (2015). *Boyabat Mezar Taşları*, Ankara: Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları.

Çetinaslan, Mustafa (2014). *Taşların Dili İnegöl Mezarlıkları ve Mezar Taşları*. Bursa: İnegöl Belediyesi.

Çoruhlu, Tülin ve Murat Alkan (2019).” Sakarya Karasu İlçesi Mezarlık ve Mezartaşları”, Celil Arslan (Ed.) *I. Uluslararası Geleneksel Türk Mezartaşları (11-21 Eylül 2018)* içinde, s.385-458. Azerbaycan.

Ebiri, Gülsün (2016). *Tire Merkezdeki Osmanlı Devri Mezar Taşları*, Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Galitekin, Ahmet Nezh (1999). *Geçmişten Günümüze Halidere*, Kocaeli: Halidere Belediyesi Kültür Yayınları.

Galitekin, Ahmet Nezh (2001). *Kocaeli Ereğli Beldesi Kitâbeleri*. Kocaeli: Ereğli Belediyesi Kültür Yayınları.

Galitekin, Ahmet Nezh (2008). *Kocaeli Körfez İlçesi Tarih ve Kültür Mirası Eserler II*, İstanbul: Körfez Belediyesi Kültür Yayınları.

Galitekin, Ahmet Nezh (2013). *İbrahim Mütefferika Eserlerinden Yalova Kâğıthane*, İstanbul.

Gül, Selma (2009). *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

İşli, Necdet (2009). *Osmanlı Serpuşları*. (ed. Nedret İşli). İstanbul: Avrupa Kültür Başkenti.

Kaplanoğlu, R. (2021). *Kocaeli Livası Tahrir Defterleri (Yalova ve Karamürsel İlçeleri)*. Bursa.

Kara, Hacer ve Şerife Tanışık (2005). *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları*,

Konya: Meram Belediyesi Kültür Yayınları.

Karaçağ, Demet (1994). *Bursa'daki 14- 15. Yüzyıl Mezartaşları*, Ankara.

Keskin, Burcu (2019). *Antalya'da Osmanlı Dönemi Mezar Taşları: Alanya ve Manavgat İlçeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kezik, Engin (2011). *Armutlu (Yalova) Merkez Haziresi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Koçu, Reşad Ekrem (1969). Sarık, *Türk Giyim- Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s.202-203, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.

Kut, Günay ve Edhem Eldem (2010). *Rumeli Hisarı Şehitlik Dergâhı Mezar Taşları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Laqueur, Hans Peter (1997). *Hüve'l-Baki- İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Çev. Selahattin Dilidüzgün), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Naldan, Funda (2019). *Erzincan Terzibaba Türbesi Haziresi'nde Bulunan Mezar Taşları*, Ankara: S.E.K. Yayıncılık.

Pektaş, Kadir (2001). *Bitlis Tarihi Mezarlıkları ve Mezar Taşları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Samsakçı, Mehmet (2015). *Ölüme Açılan Estetik Kapı Türk Mezar Taşı Edebiyatı*, İstanbul: Kitabevi.

Seçkin, Selçuk (2019). “Yalova Ortaçağ ve Türk İslam Dönemi Yüzey Araştırması 2018 Yılı Çalışmaları”, 37. *Araştırma Sonuçları Toplantısı(17-19 Haziran2019/Diyarbakır)*, (3), Ankara Kültür Varlıkları ve Müzeler Yayınları, 301-315.

Seçkin, Selçuk (2022). “Yalova Ortaçağ ve Türk İslam Dönemi Yüzey Araştırması 2019-2020 Yılı Çalışmaları”, *2019-2020 Yılı Yüzey Araştırmaları* (3), Ankara Kültür Varlıkları ve Müzeler Yayınları, 171-190.

Sevencan, Muhsin (2016). *Kocaeli Sancağı Yalakabad (Yalova) Kazası 1840 Müslim Defterleri*, Yalova.

Şeyban, Lütfi (2007). *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri*, Adapazarı: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Şeyban, Lütfi (2014). “Yalova'nın Altınova İlçesindeki Osmanlı Mezartaşları ve Kitâbeleri”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5 (2), s.174-226.

Tanık, Saliha (2016). *Kocaeli, Gölçük Değirmendere Mezarlığı Mezar Taşları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tüfekçioğlu, Abdülhamit (2005). *Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları*. Bursa: Edincik Belediyesi Kültür Yayınları.

Ulusoy, Cemal ve Esin Ekinci (2012). *Yalova'da Osmanlı Dönemi Mezartaşları*, Yalova: İl Kültür ve Turizm Yayınları.

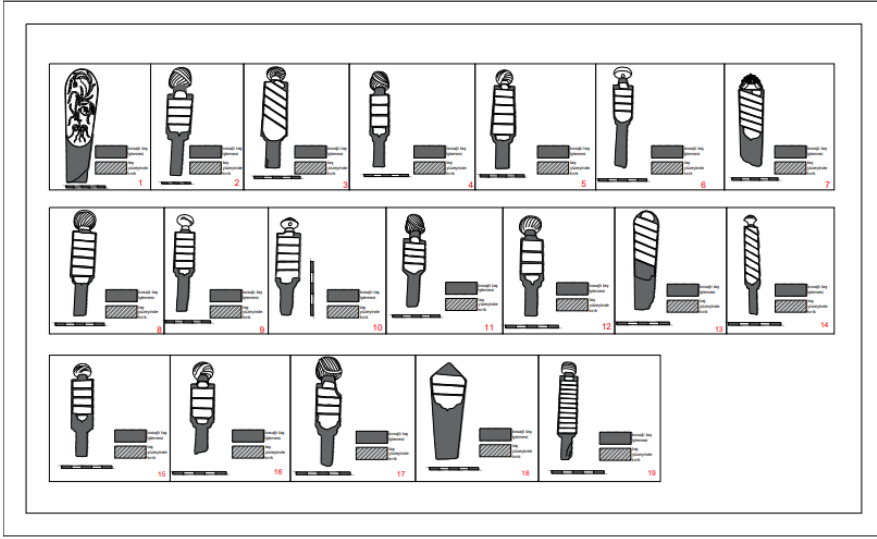
Zengin, Kaya (1987). *Yalova*, İstanbul. Edebiyat Fakültesi Basımevi.

EK 1. MEZAR TAŞLARI GENEL GÖRÜNÜM

EK-2 GENEL ÇİZİM TABLOSU

EK 2. MEZAR TAŞI ÖLÇÜ VE KİTABELERİ

1 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi: Boy: 100 cm/En:28 cm., kitabesiz

2 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 105 cm/ En:22 cm

“Hüve’l- Bâki/Aşcıoğlu Ömer’in/Oğlu Cennetmekân/Merhûm Üveys ruhuna/Fâtiha Sene 1212”

3 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 115 cm/En:27 cm.

“Hüve’l- Bâki/Bakub geçme ricam budur ey Muhammed ümmeti/Ölünün diriden heman bir fatihâdır minneti/Kabrimi ziyaret iden ey Resûlun ümmeti/ Bize bir fâtiha ihsan iden bulur cenneti/Merhûm imam Mehmed Efendi'nin ruhûcün el Fâtiha- Fi gurre-i (1) Rebi'ül-evvel sene 1261”

4 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 95 cm./En:17 cm.

“Merhûm ve mağfûr/Es-Seyyid Üveys'in/ Ruhuna fâtiha/Sene 1213”

5 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 110 cm. / En:21 cm.

*“Hüve’l Bâki/Nevcivânım uçdu cennet başına/ Fırakı Kaldı Valideynin
Canına/Ellez guferinde? Arif/Ağanın oğlu merhum/ Ali Ağa ruhuna el-
Fâtiha/Sene 1257”*

6 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 115 cm. / En: 23 cm.

*“Hüve’l-Bâki/ Bekir Ağanın Kerimesi/ Merhûme ve mağfûrleha/ Fatıma
Monla ruhuna/ El- Fâtiha Fi 27 Ramazan 1212”*

7 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 115 cm. / En:31 cm.

*“Ah mine’l-mevt/Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım/Çün ecel peymânesi
dolmuş muradım almadım/Hasretâ fâni cihanda tûl-i ömr sürmedim/Firkâta
takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim/Memişoğlu Mehmed Ağanın Kerimesi/
Emine hanım ruhuna Fâtiha Fi Şevval Sene 1282”*

8 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 123 cm. / En: 26 cm.

*“Ziyaretten murad dua-/dır bugün bana ise/Yarın sanadır/Merhûm Muslu/
Beşe ruhuna/Fâtiha Sene 1215”*

9 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 120 cm. / En: 23 cm.

*“Fenadan bekâya iyledi rihlet/İde kabrini Hak ravza-ı cennet/Merhûme ve
mağfûre/Zeyneb Monlanın/Rûhuna fâtiha/Sene 1213”*

10 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 95 cm. / En: 23 cm.

*“El-bâki/Âh ile zar kılarak tazeliğime/Doymadım çün ecel peymânesi
dolmuş/ Muradım almadım Toklakoğlu/Ali’nin kerimesi merhûme Şerife/
Nazife hanım ruhuna Fâtiha sene 1243”*

11 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 100 cm. / En: 23 cm.

“Hüve’l- Bâki/Bekir Ağanın oğlu/Merhûm ve mağfurleh/Monla Osman ruhuna/El-Fâtîha fi Ramazan Sene 1212”

12 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 100 cm. / En: 21 cm.

“Merhûm ve mağfur/Seyyid Mustafa/Rûhuna Fâtîha/Sene 1213”

13 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 120 cm. / En: 30 cm.

“Hüve’l Bâki/On yedi yaşında nûş etdi şehadet şerbetini/ Kim veda etdi bu dâr-ı mihnete/Va’z-ı hamle sa’î⁵ iderken nâgehân⁶/Feth-i bâb oldu hemandam cennete/İlyas karyesinden Mehmed Kethüdâ kerimesi/Merhûme Emine hanım ruhuna Fâtîha-23 Cemâziye’l-evvel Cumartesi 1302”

14 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 150 cm. / En: 21 cm.

“Ah mine’l mevt/Dâr-dünyada civanken gezerdim bir zaman/Nagehân irdi ecel etdi yerim bağ-i cinân/Fâni dünyada murad almadan terk eyledim/ Valideynim eylesünler bir zaman ah-u figân/Aşsızâde Kadir Ağanın/Kerimesi merhûme Mümine hanım/Rûhuna Fâtîha-Fi 17 Ramazan Sene 1281”

15 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 125 cm. / En: 28 cm.

“Merhûm ve mağfur/Memişoğlu Monla Ahmed ruhuna/El-fâtîha/Sene 1265”

16 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 100 cm. / En: 24 cm.

“El- Bâki/Gençliğine doymayan/Merhûm Koca Mehmed/Rûhuna Fâtîha/ Sene 1249”

17 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 110 cm. / En: 24 cm.

“Hüve’l-Bâki/(Kırık)... oğlu Ahmed Beşenin oğlu merhûm/Ve mağfur Ali Beşe/ Rûhuna Fâtîha Sene 1219”

⁵ Çalışma, çabalama, emek. (Şemseddin Sami (1992). *Kâmûs-ı Türki*. İstanbul. 724.

⁶ Ansızın. Şemseddin Sami, 1992, 1450.

18 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 90 cm. / En:34 cm.

“Merhûme ve mağfûre/Emine Hatun rûhuna/Bir hürmeti el-Fâtîha-Sene 1212”

19 Nolu Taşın Ölçüleri ve Kitabesi:

Boy: 158 cm. / En:30 cm.

“Hüve’l-Bâki/Vade-i mevt irişdi/Emr eyledi ol halik-i rahmân/İrci-i fermanına güft/La ilâhe illallah ya afv-u gufrân/Şu dar-ı fenadan rihlet/İtdi bu abd-ı isyân(Muhammed Rasulullâh bu fakire/Rahmet eyleye ya kadr-i sübhân/Dağistâni El- Hâc/Zekeriyya Efendi rûhiçün /El- Fatihâ gurre-i (1) rebî’ü’l-âhir sene 1289”

EK 3. Köy Mezarlığında Yer Alan Taşlar

İlyasköy köy mezarlığında köydeki yerel malzemeye yapılmış, basit işçilik özelliği gösteren, yazısız ve kabaca şekillendirilmiş 9 adet taş tespit edilmiştir.

